

Actieplan biodiversiteit 2021 - 2024

Augustus 2021

M. van Santvoort, Waterschap Aa en Maas
K. van Lith, Sproet Communicatie Oss

Inleiding	3
1. Waaron een actieplan biodiversiteit?	4
2. Over biodiversiteit	6
3. Samen werken aan biodiversiteit	7
4. We zijn geen 'groentje' meer	10
5. Onze groenambitie	12
6. Het actieplan biodiversiteit en water	14
A. Beheer van wateren, keringen en dijken, RWZI's, eigen terreinen en percelen in eigendom	16
B. Inrichtingsmaatregelen	25
C. Bewustwording en samenwerking	29
D. Monitoren en evalueren	33
7. Geraadpleegde bronnen	37

THE WET FIVE

The Wet Five zijn vijf dier- en plantensoorten die symbool staan voor de plannen van waterschap Aa en Maas om de biodiversiteit te vergroten. Onderstaand staan deze weergegeven en komen terug in de diverse hoofdstukken

De otter

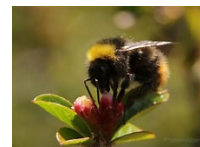
De grote modderkruiper

De kopvoorn

Het grasklokje

De weidehommel

Inleiding

Waterschap Aa en Maas

Waterschap Aa en Maas werkt 24 uur per dag met water. Dat doen we voor zo'n 745.000 inwoners en bedrijven en de natuur in het oosten van Brabant. Dagelijks onderhouden en inspecteren wij dijken, zuiveren wij 300 miljoen liter water en zorgen we voor veilig, voldoende en schoon water. Onze hoogste prioriteit is om bij te dragen aan de veiligheid, gezondheid en het welzijn van de inwoners in deze regio. Bovendien staan wij voor innovatief en duurzaam waterbeheer. Dit doen wij voor nu en later, zodat ook onze kinderen en kleinkinderen hier de vruchten van kunnen plukken.

Onze missie

Onze missie is het ontwikkelen, beheren en in stand houden van gezonde, robuuste en veerkrachtige watersystemen die ruimte bieden aan een duurzaam gebruik voor mens, dier en plant in het gebied, waarbij de veiligheid is gewaarborgd en met oog voor economische aspecten.

Bestuurder Aa en Maas Ernest de Groot

'De achteruitgang van de biodiversiteit in Nederland gaat sneller dan ooit. En dat terwijl een gezonde natuur de basis is voor een gezonde leefomgeving. Ook bij de zorg voor veilig, voldoende en schoon water speelt de natuur een belangrijke rol. Werken aan biodiversiteit gaat voor veel waterschappen hand in hand met het uitvoeren van hun wettelijke taken. Dat geldt ook voor waterschap Aa en Maas. Hoewel we al veel bijdragen aan biodiversiteitsherstel in ons dagelijks werk, liggen er nog veel kansen voor verbetering en om biodiversiteit op te nemen in onze projecten en beheermaatregelen. We zien het als onze verantwoordelijkheid om daarvoor in actie te komen.'

Kengetallen Waterschap Aa en Maas

- 308 km kering
- 2.742 km A-watergang
- 1.400 km schouwsloten
- 7 rioolwaterzuiveringsinstallaties
- 4 districtskantoren

1. Waarom een actieplan biodiversiteit?

Met de groei van landbouw en verstedelijking is het leefgebied van plant en dier sterk afgenomen. In 1900 was 40% van de natuur in Nederland biodivers. In 2000 was dit nog maar 15%.¹ De urgentie is groot om biodiversiteit te herstellen. Daarom heeft Aa en Maas biodiversiteit opgenomen in het bestuursakkoord en zijn we sinds mei 2020 partner van het Deltaplan biodiversiteitsherstel. Hier werken we samen met natuurorganisaties, boeren, burgers, wetenschappers, banken, overheden en bedrijven aan het herstel van biodiversiteit. Dit actieplan biodiversiteitsherstel is een uitwerking van ons partnerschap.

Een beweging op gang brengen

In ons dagelijkse waterschapswerk is het thema biodiversiteit al stevig verankerd 'van beleid tot uitvoering'. Er zijn afspraken over gemaakt in onze waterbeheerplannen en in het bestuursakkoord. We zien het terug in onze wet- en regelgeving, de manier waarop we omgaan met beheer en onderhoud, plaagsoortenbeheer, de uitvoering van de KRW, keringen, samenwerking TBO's, etc. Toch vinden wij het van belang om kritisch te kijken naar wat er beter kan en hoe wij onze maatschappelijke verantwoordelijkheid nog steviger en zichtbaarder kunnen pakken. Om biodiversiteit een gelijkwaardige plek te geven in de werkzaamheden van Aa en Maas, is extra aandacht nodig in de organisatie. Het draait om bewustwording en betekenis kunnen geven aan het begrip biodiversiteit om daar vervolgens concrete en werkbare oplossingen voor te vinden in de dagelijkse routines. In dit actieplan worden onze ambitie en de concrete maatregelen ten behoeve van behoud en herstel van biodiversiteit binnen het waterschapswerk van Aa en Maas beschreven. Hiermee willen we bereiken dat inzet op biodiversiteit vanzelfsprekend wordt in ons dagelijks werk. Daarnaast willen we samenwerken voor biodiversiteit met anderen. Het plan is niet projectmatig van aard, maar zet gerichte acties in op bewustwording, verankering en het oppakken van kansen en samenwerking. Waar het kan zijn de acties SMART omschreven. De nota geldt voor 4 jaar, waarbij de planning niet strikt vastligt, maar de ambities wel worden beschreven. Het is zeker ook niet uitputtend in wat Aa en Maas kan doen voor biodiversiteit. Het beoogt een beweging op gang te brengen en collega's en partners te inspireren en te stimuleren om bij te dragen aan biodiversiteitsherstel.

Onze rollen en taken

Als waterschap hebben we de opgave te werken aan een aantrekkelijke leefomgeving. In alle verschillende rollen en taken waarin we hieraan werken, liggen kansen om de biodiversiteit in ons beheergebied te behouden en te herstellen.

1. Als waterkwaliteitsbeheerder werken we aan schoon en gezond water. De Waterwet en de Europese Kaderrichtlijn Water (KRW) schrijven voor dat het water en de directe omgeving daarvan van voldoende ecologische kwaliteit moeten zijn. Die ecologische kwaliteit gaat samen met een hogere biodiversiteit. Het zorgen voor vergroening en natuurbeheer buiten het beekdal is geen kerntaak van het waterschap, maar we kunnen wel invloed uitoefenen op de biodiversiteit in de omgeving. Dit versterkt onze KRW-kerntaak en heeft een positief effect op meerdere opgaven waar we aan werken, zoals het halen van de doelstellingen voor Natura 2000, verminderen van CO₂-uitstoot en het verbeteren van het organisch stofgehalte, en daarmee de sponswerking en biodiversiteit van de bodem.

¹ Het Intergouvernementeel Panel voor Biodiversiteit van de Verenigde Naties (IPBES) bracht in 2019 een rapport uit dat waarschuwt voor het op grote schaal uitsterven van soorten op aarde. In Europa is 65% van de oorspronkelijke soorten die er in 1700 waren, verdwenen. In Nederland is dat zelfs 85%. Vooral in zoet water is het aantal soorten fors achteruitgegaan.

2. Als beheerder voeren we het beheer en onderhoud uit van het oppervlaktewater in landelijk gebied, vanuit het principe dat we zorgen dat er voldoende, schoon en veilig water is.

3. Als grondeigenaar beheren en onderhouden we het grootste deel van onze terreinen zelf. Een deel wordt verhuurd of verpacht. Een deel van de grond behoort tot onze strategische voorraad en is bijvoorbeeld bedoeld als (toekomstige) ruilgrond.

4. Als uitvoerder hebben we invloed op de inrichting en het gebruik van de ruimte, en daarmee op de ecologie en de biodiversiteit, zowel in negatieve als in positieve zin. Projecten toetsen we altijd aan de afspraken die gemaakt zijn voor de KRW, aan de Wet natuurbescherming (Wnb) en aan het provinciale natuurbeleid.

5. Als werkgever en overheidspartner is het van groot belang om medewerkers, burgers en partners te betrekken bij het herstel en behoud van de biodiversiteit. Door middel van communicatie en campagnes kunnen we invloed uitoefenen op draagvlak en bewustwording. Voor burgers sluiten we aan op de landelijke campagne van de waterschappen met de campagnenaam 'Waterbazen'. En met het platform winnovatie zetten we in op een publieks-challenge 'Leg een moerastuintje aan in je eigen tuin'. Intern vragen we aandacht voor biodiversiteit via webinars en implementatie van het actieplan biodiversiteitsherstel Aa en Maas.

Bedacht en gedragen door collega's

De acties in dit plan zijn inspirerend én realistisch. Deze kansen werden benoemd door betrokken collega's en leden van het algemeen bestuur van waterschap Aa en Maas. Samen met hen is bekeken hoe behoud en bevordering van biodiversiteit al in ons waterschapswerk verweven zit en wat we kunnen doen om dit te verbeteren en uit te breiden. Het plan is tot stand gekomen na het houden van meerdere interne brainstormsessies, een integrale (bestuurlijke) werksessie, een organisatiebrede lunchbijeenkomst en een digitale prijsvraag/enquête. Uiteraard is er ook bij andere waterschappen, terreinbeherende organisaties (TBO's) en onderzoeksinstituten inspiratie opgedaan. De motivatie en energie om (samen) te werken aan biodiversiteitsherstel is groot. Met de acties in dit plan en de inzet van gedreven mensen gaan we het laten zien!

2. Over biodiversiteit

Biodiversiteit is kort gezegd de verscheidenheid aan leven in een bepaald gebied (bio = leven, diversiteit = verscheidenheid). De biologische diversiteit van een gebied is een graadmeter hoe de natuur en onze leefomgeving er bij staan. Hoe meer verschillende soorten planten en dieren er zijn, hoe groter de biodiversiteit is. Het gaat om soorten op het land, in het water en in de bodem en om grote soorten zoals bomen en kleine soorten zoals insecten.

Definitie van biodiversiteit volgens het biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro (1992)

'Biodiversiteit is de variatie in organismen uit de gehele wereld en de ecologische verbanden waar ze deel van uitmaken. De diversiteit betreft de variatie binnen soorten, tussen soorten en tussen ecosystemen.'

Biodiversiteit als basis van onze voedselproductie

Biodiversiteit gaat over rijkdom: rijkdom aan soorten, maar ook alle rijkdom die het oplevert voor mensen. Biodiversiteit vormt de basis van onze voedselproductie (zo zijn insecten cruciaal voor bestuiving) en medicijnproductie, gezondheid, grondstoffen, waterzuivering en de aantrekkelijkheid van het landschap. Voldoende biodiversiteit zorgt voor robuuste gebieden, want het dempt de invloeden van negatieve ontwikkelingen zoals plagen, vervuiling en klimaatveranderingen.

Biodiversiteit als basis voor een gezond en veerkrachtig gebied

Biodiversiteit gaat ook over de samenwerking tussen alle soorten in een gebied. Hoe groter het aantal soorten, hoe krachtiger de samenwerking en daarmee de gezondheid en veerkracht van het gebied. Helaas geldt dit ook andersom: hoe minder soorten er aanwezig zijn ten opzichte van de natuurlijke situatie, hoe zwakker en kwetsbaarder een gebied is. Er ontstaan dan knelpunten zoals rond de bodem- en waterkwaliteit en voedselvoorziening. Ook nemen de vitaliteit van het landschap en het aanpassingsvermogen aan klimaatveranderingen af. Zo is een kering met een kruidenrijke vegetatie een stuk beter bestand tegen hoog water dan een dijk met maar enkele soorten gras.

Biodiversiteit staat onder druk

De biodiversiteit staat wereldwijd, en zeker ook in een intensief gebruikt land als Nederland, sterk onder druk. De trend van afnemende biodiversiteit is ook zichtbaar in ons beheergebied. Er zijn veel verschillen per soortgroepen; zo gaat bijvoorbeeld het aantal weidevogels en ook het aantal insecten nog steeds verder achteruit. Voor heel Nederland geldt dat de achteruitgang van waterinsecten in beken, sloten en vennen het grootst is, en dat is in ons beheergebied niet anders. Vooral in het agrarisch cultuurlandschap is de achteruitgang van het aantal soorten planten en dieren nog zeker niet gestopt. De aanpak van de oorzaken van biodiversiteitsverlies - vermesting, verzuring, verdroging en versnippering - heeft nog onvoldoende effect.

3. Samen werken aan biodiversiteit

Het onderwerp biodiversiteit staat hoog op de politieke en beleidsagenda's. Zo werden in 2020 de internationale afspraken over biodiversiteit herzien (Biodiversiteitsverdrag Rio de Janeiro, 1992), net als het Klimaatakkoord van Parijs (2015) en de duurzaamheidsdoelen van de Verenigde Naties (Sustainable Development Goals 2015). In Nederland hebben veel partijen de handen ineengeslagen om een Deltaplan Biodiversiteitsherstel op te stellen.

Wet- en regelgeving rond biodiversiteit

- De Wet natuurbescherming (Wnb) beschermt Nederlandse natuurgebieden en planten- en diersoorten. De wet moet ervoor zorgen dat de verschillende planten- en diersoorten in de natuur blijven bestaan. Ook kwetsbare soorten mogen niet verdwijnen. De Kaderrichtlijn Water (KRW) heeft tot doel de kwaliteit van oppervlakte- en grondwater in Europa te waarborgen. Uiterlijk in 2027 moeten aangewezen wateren een goede chemische en ecologische toestand hebben bereikt (algen, vissen, macrofauna en waterflora als toets).
- Het Barro is het regime voor de bescherming van gebieden die behoren tot het Natuurnetwerk Nederland (NNN) en wordt uitgewerkt in provinciale verordeningen.
- De Omgevingswet bundelt straks alle wetten voor de leefomgeving, waaronder de Wnb, het besluit algemene regels ruimtelijke ordening (Barro) en de Waterwet waarin de KRW is verankerd. De Omgevingswet treedt naar verwachting op 1 juli 2022 in werking. Per waterschap komt er één waterschapsverordening met alle regels over de fysieke leefomgeving die het waterschap stelt in haar beheergebied (deze vervangt de KEUR).
- Naast deze wetten en regelgeving geldt nog andere (internationale) wet- en regelgeving die het waterbeheer en de biodiversiteit raakt, zoals de Nitraatrichtlijn, Drinkwaterrichtlijn, Grondwaterrichtlijn, de Richtlijn Prioritaire Stoffen en de Tweede nota duurzame gewasbescherming en mestbeleid.

Deltaplan biodiversiteitsherstel

De afname van de rijkdom aan dieren en planten gaat in Nederland erg snel. Zichtbaar en onzichtbaar. Want die afname heeft net zoveel impact boven de grond als in de bodem en onder het wateroppervlakte. En hij strekt zich uit van eencelligen tot insecten en van vissen, vogels of zoogdieren tot bomen en planten. De biodiversiteit is essentieel voor het in stand houden van ecosystemen en daarmee een gezonde leefomgeving. Natuurorganisaties, boeren, wetenschappers, banken en bedrijven zijn zich bewust van dit probleem en hebben de handen ineengeslagen. In 2018 verenigden 19 partijen zich in 'Samen voor Biodiversiteit' om samen te werken aan het Deltaplan Biodiversiteitsherstel. Partners tekenen voor commitment om de doelstellingen binnen het Deltaplan te halen en dragen ieder € 1.500,- per jaar bij. Meer informatie over de stichting Deltaplan Biodiversiteitsherstel en haar doelstellingen is te vinden op www.samenvoorbiodiversiteit.nl.

Waterschappen zijn aan zet

Waterschappen zijn belangrijke spelers als het gaat om biodiversiteit. Schoon en ecologisch gezond water is van cruciaal belang voor de natuur. Via het beheer en eigendom van grond, het beheer en onderhoud van waterlopen en ook de zorg voor de waterkwaliteit en -kwantiteit hebben ze invloed. De Unie van Waterschappen heeft daarom aangegeven partner te willen zijn van Het Deltaplan Biodiversiteitsherstel.

Uit de Position Paper Biodiversiteitsherstel van de Unie van Waterschappen

'De biodiversiteit op het land en in het water zijn nauw met elkaar verbonden. Waterschappen hebben met hun honderden kilometers watergang en aangrenzende oeverzones, dijken en andere terreinen een unieke positie als beheerder van de overgangen tussen deze twee werelden. Juist die hebben voor biodiversiteitsherstel veel potentie. Met het ecologisch inrichten hiervan en verder optimaliseren van het beheer en onderhoud kunnen zij dan ook echt een verschil maken. Niet alleen in het water, maar ook op het land zijn waterschappen dus aan zet om de omvang van populaties en de verscheidenheid in soorten te vergroten.'

Aa en Maas partner van Deltaplan biodiversiteitsherstel

Er is een beweging op gang gebracht. Veel provincies ondernemen actie en steeds meer gemeenten maken biodiversiteitsplannen. De Provincie Noord-Brabant, als verantwoordelijke partij voor het natuurbeleid in Brabant, werkt aan het behoud en herstel van soorten en ecosystemen. Dat doet zij via provinciale Natuurnetwerken, Natura 2000-gebieden en het agrarisch natuurbeheer. Dit beleid werpt vruchten af, maar niet overal herstellen soorten zich al. Extra inspanningen om het tij te keren zijn noodzakelijk. Ook waterschap Aa en Maas wil haar verantwoordelijkheid nemen en in actie komen. Daarom zijn ook wij in 2020 partner geworden van het Deltaplan biodiversiteitsherstel en zijn we aan de slag gegaan met het schrijven van dit actieplan.

In het waterbeheerplan 2022-2027 zijn onze ambities als volgt verwoord

'We zijn partner in het Deltaplan biodiversiteitsherstel. We vergroten de biodiversiteit door bij te dragen aan de realisatie van het natuurnetwerk Brabant, via de herinrichting van onze waterlopen en via de waterkwaliteitsmaatregelen. We hebben in een plan van aanpak uitgewerkt hoe we een positieve bijdrage kunnen leveren aan de biodiversiteit binnen deze projecten en in het beheer en onderhoud van onze dijken, waterlopen, oevers en terreinen. Dit doen wij in samenwerking met de aangrenzende eigenaren. Voor het vergroten van de biodiversiteit trekken we (een beperkte hoeveelheid) extra middelen uit.'

Inzet op biodiversiteit door waterschappen is win-win

'Waterschappen kunnen hun expertise inzetten om samen met grondgebruikers, terreinbeheerders en andere overheden maatregelen uit te voeren die bijdragen aan het behoud en de ontwikkeling van de biodiversiteit in Nederland. Bij de inrichting en het beheer van oppervlaktewateren, waterschapsterreinen en dijken kan natuur worden versterkt. Bijvoorbeeld door het aanleggen van natuurlijke oevers, het herstel van meanderende beken, het zorgen voor migratievoorzieningen voor vissen en het met elkaar verbinden van natuurgebieden. Ook kunnen de waterschappen bijdragen aan duurzame beschikbaarheid van zoetwater voor natuurterreinen en landbouwgronden. Dergelijke inspanningen zijn gunstig voor vissen, insecten, amfibieën, planten, vogels en zoogdieren.' (bron: position paper Unie van Waterschappen)

Andersom zorgt een goede biodiversiteit voor een robuuste natuur die een dempende werking heeft op andere invloeden die een gebied onder druk zetten, zoals plagen en vervuiling. Het beschermt ons tegen negatieve gevolgen van veranderingen in het milieu en het klimaat, zoals wateroverlast, droogte en hitte. De inspanningen voor natuur en biodiversiteit dragen op die manier bij aan onze functionele taken. Meanderende beken om verdroging te verminderen, onderwater- en oeverplanten voor waterkwaliteit, kruidenrijke dijken om de bodem stevig te houden en te beschermen tegen droogte, waterberging in steden als onderdeel van klimaatadaptatie, etc. Inzet op biodiversiteit betekent daarmee een win-win.

Omdat wij primair waterbeheerder zijn, is samenwerking met onze aangelanden en gebiedspartners hierbij cruciaal. Het leveren van gebiedsgericht maatwerk en het maken van een integrale afweging tussen ieders belangen moeten hierbij centraal staan.

Het waterschap is afhankelijk van biodiversiteit en de bijbehorende ecosysteemdiensten (zie figuur met bron: PBL, WUR, CICES 2014).

Biodiversiteit levert talloze diensten en producten aan de maatschappij en economie en is daarom onmisbaar voor het menselijk voortbestaan op de aarde. Dit noemen we ecosysteemdiensten. Voorbeelden hiervan zijn in bovenstaande figuur in cirkels weergegeven.

Bestuurder Aa en Maas Peter van Dijk

'De landbouw kan een grote rol spelen in het behoud en herstel van biodiversiteit. Denk bijvoorbeeld aan het inrichten van bufferstroken. Hiermee blijft de uitspoeling van meststoffen beperkt en kunnen deze bufferstroken met hoge vegetatie bijdragen aan het terugdringen van drift van gewasbeschermingsmiddelen naar watergangen. Als waterschap maken we steeds betere afspraken met de landbouwsector voor het realiseren van voordelige functiecombinaties. Daar zijn we blij mee, want een duurzame landbouw is belangrijk voor de biodiversiteit en het waterschap.'

Biodiversiteit en klimaatadaptatie

Een gezonde bodem is een belangrijke speler in de waterhuishouding en bij klimaatadaptatie. Een goed bodemleven zorgt voor een open en waterdoorlatende bodemstructuur zodat het water de bodem binnendringt en niet meteen afstroomt. Voldoende organische stof in de bodem zorgt ervoor dat deze veel water kan opslaan en in droge perioden weer kan afgeven. Hierdoor kunnen gras en bomen beter groeien, en zorgen voor beschaduwing, meer CO₂ binden en de atmosfeer koelen tijdens hitte.

4. We zijn geen ‘groentje’ meer

Met ons dagelijkse waterschapswerk dragen wij al bij aan de versterking van de biodiversiteit. Vaak ligt dat besloten in de bedoeling van een taak (zoals bij de zorg voor een gezonde en natuurlijke waterkwaliteit). Soms zit dat ook in de manier waarop we onze taken uitvoeren (zoals natuurvriendelijk beheer en onderhoud). Zowel in woord als daad heeft biodiversiteit de afgelopen jaren een nog prominentere plek gekregen binnen Aa en Maas. Daarmee lijkt biodiversiteit al behoorlijk goed geborgd te zijn in ons werk, maar wat hebben we eigenlijk met elkaar afgesproken?

Uit het bestuursakkoord (2019-2023)

- *‘We versnellen de realisatie van beekherstel, ecologische verbindingzones, natuurvriendelijke oevers en vispassages, gericht op het halen van de doelstelling van een schoon en gezond watersysteem in 2027 (KRW) en het vergroten van de biodiversiteit (als verbinding en leefplaats).*
- *We zetten in op ecologisch oever- en randenbeheer, gericht op een vergroting van de biodiversiteit.*
- *We zetten daar waar mogelijk in op ecologisch eigendommenbeheer (bijv. dijken en onderhoudspaden).’*

Beheer en onderhoud

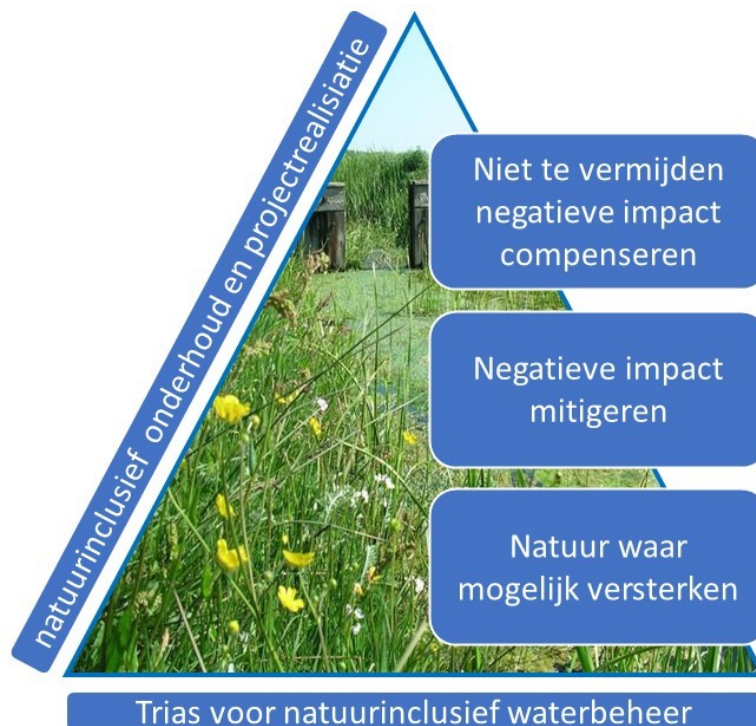
Het beleid van Aa en Maas met betrekking tot het dagelijkse beheer en onderhoud is vastgelegd in het Beheerplan Watersysteem (2016-2021). Hierin is opgenomen dat we ten aanzien van de ecologie werken met inachtnaam van de ‘algemene zorgplicht’ en volgens de ‘Gedragscode Flora- en Faunawet voor waterschappen’. Daarmee worden peilbeheer en beheer en onderhoud, binnen de acceptabele marges voor wateroverlast, geoptimaliseerd ten dienste van de ecologie.

Opgaven binnen de Kaderrichtlijn Water (KRW)

De KRW verplicht de Europese lidstaten om vóór 2027 alle maatregelen te treffen die nodig zijn voor een ecologisch goed functionerend watersysteem. Binnen het werken aan onze KRW-opgaven wordt daarmee waterschapsbreed al jaren flinke inspanning geleverd om bij te dragen aan behoud en herstel van biodiversiteit. Denk hierbij aan beekherstel, het aanleggen van ecologische verbindingzones, natuurvriendelijke oevers, het werken met kleinschalige inrichtingsmaatregelen zoals houtpakketten, aangepast beheer en het oplossen van knelpunten voor de vismigratie. Ook maatregelen gericht op het verbeteren van de waterkwaliteit dragen hieraan bij. Het sturen op vermindering van de nutriëntentoeinstroom uit o.a. landbouw en stedelijk gebied (overstorten) én het verbeteren van onze RWZI's zijn hier voorbeelden van.

Trias voor natuurinclusief waterbeheer

In het [positionpaper Biodiversiteit van de Unie van Waterschappen](#) is opgenomen dat waterschappen zich inspannen voor een gezonde basiskwaliteit van de Nederlandse natuur. Ook wij werken daarom volgens de trias voor natuurinclusief waterbeheer:

De Trias levert een kader dat bestaat uit drie stappen.

- **Niet te vermijden negatieve impact compenseren**
Soms kan het niet anders dan dat bijvoorbeeld bomen worden gekapt, waterlopen worden gedempt of habitats op andere wijze verdwijnen. Dan is het zaak deze negatieve effecten te compenseren door nieuwe habitats aan te leggen: bomen te herplanten, nieuwe nestplaatsen te creëren, poelen aan te leggen, etc. De gedragscode waaronder de waterschappen werken schrijft voor welke compensatie verplicht is ter bescherming van de zogenaamde 'rodelijstsoorten'. Maar ook voor het op orde brengen en houden van de basiskwaliteit natuur is compensatie van belang.
- **Negatieve impact mitigeren**
Projecten kunnen een negatieve impact hebben op habitats. Om dit te voorkomen, kunnen maatregelen worden genomen zoals werken buiten het broedseizoen, het verplaatsten van nesten, beschermde vissen afvangen en verplaatsen en het aanleggen van amfibietunnels. Maar ook vispassages zijn een mitigerende maatregel.
- **Natuur waar mogelijk versterken**
Veel projecten bieden kansen om een bijdrage te leveren aan natuurversterking. Dit kan door met andere opgaven te integreren, initiatieven van derden mee te nemen, coalities aan te gaan of zelf extra maatregelen te treffen. Ook het reguliere onderhoud biedt deze kansen. Ecologisch maaibeheer bijvoorbeeld.

5. Onze groenambitie

Onze ambitie bij te dragen aan het herstellen en versterken van de biodiversiteit in ons beheergebied is inmiddels verweven in beleid en uitvoering. In de uitvoering zijn we op verschillende onderdelen al gestart, maar we willen er een tandje bovenop. Het nieuwe Water Beheerplan (2022-2027) staat dan ook bol van groenblauwe ambities en opgaven die bijdragen aan het herstellen en versterken van de biodiversiteit.

Dijkgraaf Mario Jacobs

‘Waterschap Aa en Maas staat midden in de samenleving en speelt een belangrijke rol in de klimaatadaptatie. Een centraal punt daarbij is biodiversiteit. Dit past bij onze missie voor voldoende, schoon, veilig en natuurlijk water. Om dit te kunnen waarmaken, willen en moeten we samenwerken met al onze partners. Zo kunnen we elkaars kennis en inzichten gebruiken Alleen dan maken we onze maatschappelijke opgaven, zoals biodiversiteit, waar.’

Biodiversiteit verweven door Waterbeheerplan 2022-2027

In het Waterbeheerplan 2022-2027 wordt aan de hand van 3 programma's beschreven waar we de komende jaren mee aan de slag gaan. Het thema biodiversiteit is in alle drie de programma's verweven.

Streefbeeld 2050 waterveiligheid

Door een aangepaste inrichting en door onderhoud van de dijken is de biodiversiteit gestimuleerd en leveren we een bijdrage aan duurzame energieopwekking op een manier die past bij het landschap en de bewoning.

Streefbeeld 2050 Klimaatbestendig en gezond watersysteem

In 2050 hebben we een klimaatbestendig, robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem. Zo hebben we dat ook in het Deltaprogramma afgesproken. Ons watersysteem functioneert uitstekend in normale situaties én is voorbereid op zeer droge en zeer natte situaties. Het heeft een goede waterkwaliteit en een grote biodiversiteit, waar onze inwoners van kunnen genieten. Bovendien zijn de betrokkenheid en het waterbewustzijn van onze inwoners en bedrijven fors toegenomen.

Streefbeeld 2020 Afvalwaterketen

In 2050 moet Nederland klimaatneutraal en circulair zijn. Dit heeft vermoedelijk grote consequenties voor de hoeveelheid en de kwaliteit van het afvalwater dat we via het gemeentelijk riool aangevoerd krijgen. Het heeft ook consequenties voor de manier waarop we afvalwater zuiveren. We moeten de effecten op het milieu, waaronder de emissies van verontreinigende stoffen en de uitstoot van broeikasgassen, vergaand reduceren. Tegelijkertijd biedt dit ook kansen voor het hergebruiken van effluent en het winnen van energie en grondstoffen uit afvalwater.

Inrichtingsopgave KRW ten behoeve van ecologie

Binnen het deelprogramma Gezond en Natuurlijk water draait het om de ecologische doelstellingen in onze waterlopen, de waterkwaliteit, de biodiversiteit en het recreatief medegebruik. Om te komen tot een ecologisch goed functionerend watersysteem volgens de richtlijnen van de KRW voeren we onder andere inrichtingsmaatregelen uit.

De resterende opgave voor de periode 2022-2027

- 100 kilometer beekherstel
- 222 kilometer natuurvriendelijke oevers
- 193 stuks vispassages
- 2 stuks beekmondingen
- 93 kilometer EVZ's

Dit is een forse opgave, bijna dubbel zo groot als de opgave voor de periode 2016-2021. Gelukkig starten we niet op nul; een deel van deze maatregelen is al in voorbereiding. Een cruciale succesfactor is de beschikbaarheid van grond. We steken veel energie in de tijdige verwerving daarvan voor onze projecten. Opgedane kennis en ervaring van de afgelopen jaren combineren we met nieuwe inzichten vanuit de wetenschap en technische innovaties.

6. Het actieplan biodiversiteit en water

De otter

Zowel in onze eigen werkwijze als in samenwerking met anderen willen we bijdragen aan biodiversiteitsherstel. Uitgangspunt is dat we voortborduren op wat we al doen aan biodiversiteit en dat we met gerichte acties die inzet versterken en verankeren. Dat doen we door de aandacht voor soorten en hun leefgebieden sterker in te bedden in onze werkwijze rond het beheer van wateren en gronden. Ook nemen we verschillende inrichtingsmaatregelen en we zetten in op het vergroten van de bewustwording over biodiversiteit en het delen van kennis.

Werkwijze

Dit actieplan beschrijft de kansen die we zien om biodiversiteit te herstellen tussen 2021 en 2024. Jaarlijks worden op basis van criteria en het beschikbare budget een aantal maatregelen gekozen en actief opgepakt. Van deze acties worden factsheets opgesteld (met o.a. een nadere omschrijving van het beoogd resultaat, bemensing, planning, afbakening en communicatie). Medewerkers van Aa en Maas worden actief uitgenodigd bij te dragen aan acties of om het trekkerschap van (nog niet belegde) acties op zich te nemen. Zo maken we maximaal gebruik van kennis en creativiteit in de organisatie, organiseren we de verankering in de werkprocessen en vergroten we de bewustwording. Voor de communicatie, intern en extern, stellen we een compacte communicatiestrategie op. Ter ondersteuning van de uitvoering van de maatregelen is vanaf 2022 jaarlijks € 100.000 begroot. In 2021 is € 50.000 beschikbaar voor biodiversiteitsherstel.

Kansen per spoor

We hanteren vier sporen, nl.:

- A. Beheer van wateren, keringen en dijken, RWZI's, eigen terreinen en percelen in eigendom
- B. Inrichtingsmaatregelen
- C. Bewustwording en samenwerking
- D. Monitoren en evalueren

Op de volgende pagina's beschrijven we de kansen langs deze vier sporen. In de bijlage staan deze samengevat in een tabel met daarachter de keuzes die we jaarlijks maken voor concrete maatregelen.

Toetsingscriteria voor maatregelen

Bij de keuze voor de maatregelen in dit plan hebben we een aantal toetsingscriteria gehanteerd.

1. Bijdrage aan onze opgave

We geven de voorkeur aan maatregelen die ook een grote bijdrage leveren aan het realiseren van onze andere opgaven. Veel maatregelen die goed zijn voor de soortenrijkdom, hebben ook een positief effect op de andere opgaven die we hebben binnen het bestuursakkoord.

2. Zichtbaarheid

We kiezen voor maatregelen die zo veel mogelijk zichtbaar zijn in het landschap en positief bijdragen aan de aantrekkelijkheid van de omgeving.

3. In afstemming met de omgeving (fysiek en sociaal)

Een groene omgeving draagt bij aan de kwaliteit van leven en zorgt voor een gezonde omgeving om te wonen, werken en recreëren. Een groene omgeving maakt mensen weerbaarder tegen stress, negatieve gevoelens en draagt bij aan sneller herstel na ziekte en een betere sociale omgeving. Tot slot zorgt het voor klimaatbestendigheid, het zuiveren van lucht, beperken van geluidsoverlast en biedt het verkoeling in hete zomers (hittestress).

4. Lage kosten en veel resultaat

Om zoveel mogelijk resultaat te behalen, kiezen we voor maatregelen die zoveel mogelijk biodiversiteitswinst opleveren tegen relatief lage kosten.

Bestuurder Aa en Maas Peter Ketelaars

'Biodiversiteit is nodig voor onze eigen toekomst. Wij mensen zijn meer dan wij vaak beseffen afhankelijk van een goed functionerend ecosysteem. Voor een duurzame voedselproductie is het essentieel om te kunnen blijven putten uit een schijnbaar oneindige genenvariatie van allerlei planten en dieren. Dat geldt ook voor beheersing van ziekten en plagen. Zonder gezond water geen leven. Die urgentie is vertaald in de Kaderrichtlijn Water. Waterschappen moeten die doelen voor 2027 realiseren. Daarnaast zijn we maatschappelijke verplicht om op onze eigen terreinen te werken aan biodiversiteit. Bij biodiversiteit gaat het niet alleen over behoud maar ook over een natuur die zich permanent vernieuwt.'

A. Beheer van wateren, keringen en dijken, RWZI's, eigen terreinen en percelen in eigendom

Inzetten op versterking van de biodiversiteit in ons gebied begint bij het eigen werk en op de eigen terreinen en kantoren van Aa en Maas. Met ruim 300 km aan dijken, bijna 2.800 km aan watergangen en 1.400 sloten in beheer en met de terreinen rondom onze zuiveringen en kantoren zijn we in staat om significant bij te dragen aan de biodiversiteit.

Ambitie: Versterken van biodiversiteit wordt een vanzelfsprekend en ingeregeld principe in onze taakuitvoering en bij de inrichting van onze terreinen. Ook binnen beheer en onderhoud komt extra aandacht voor biodiversiteit.

Wateren

De grote modderkruiper

De Kopvoorn

A.1. Implementatie van nieuw beheer en onderhoudsplan (watergangen, oevers en werkpaden)

Hoewel de richtlijnen voor beheer en onderhoud duidelijk zijn beschreven, vergt het borgen van de uitvoering ten behoeve van behoud en herstel van biodiversiteit nog meer aandacht. Dit betreft met name het maaionderhoud van watergangen, oevers en werkpaden.

Wat we al doen

- Voor zwaarder beschermde soorten zijn specifieke werkprotocollen opgesteld. Dat betekent dat we nastreven om op hoofdlijnen in beeld te hebben wat in ons beheersgebied de actuele (bijzondere) natuurwaarden zijn. Potentieel nadelige activiteiten hiervoor zullen we zoveel mogelijk vermijden.
- We werken met een selectie aan onderhoudspakketten. Afhankelijk van de afvoerfunctie van de watergang en de technische uitvoerbaarheid wordt ten behoeve van de ecologie bijvoorbeeld pleksgewijs, gefaseerd of alternerend gemaaid. Daarnaast kunnen we, op locaties die zich daarvoor lenen, kiezen voor maatwerk om de ecologische waarden zich zo optimaal mogelijk te laten ontwikkelen en in stand te houden. Dit doen we vooral in onze natuurlijk ingerichte gebieden.

Kansen

Bij implementatie nieuw beheer en onderhoudsplan hebben we extra aandacht voor:

- maaien watergangen (beginnen met laaghangend fruit en stukken met meeste ecologische waarde);
- ecologisch oeverbeheer;
- aannemers selecteren, instrueren, faciliteren en controleren.

A.2. Wijzer onderhoud

We maken het onderhoud aan waterlopen meer toekomstbestendig.

Wat we al doen

Wijzer onderhoud: In een tijdsbestek van 14 jaar pakken we in overleg met de aanliggende eigenaren alle waterlopen aan. Hiermee zijn we in 2017 gestart. We houden meer afstand (5 meter) van de waterkant. Hiermee creëren we meer ruimte langs de oevers voor planten en dieren en hebben we minder behoefte aan onnatuurlijke voorzieningen zoals een harde beschoeiing. Het maaisel leggen we minimaal 1 meter uit de kant, zodat het niet opnieuw in de sloot belandt en de perceeleigenaar het makkelijker kan verwerken op zijn eigen land.

Kansen

Het toepassen en monitoren van gemaakte afspraken in 'Wijzer onderhoud'.

A.3. Afspraken maken met aannemers over biodiversiteitsherstel

We betrekken onze aannemers bij onze ambities voor biodiversiteitsherstel. Door de huidige wijze van het aanbesteden van het maaibeheer via de (RAW-)bestekken, anticiperen we echter niet voldoende op de herinrichting van het watersysteem. Door de nieuwe situatie als resultaat van o.a. beekherstel (met natte gebieden, beschaduwing, zandbanken) is het niet altijd meer mogelijk om met regulier materieel (maaikorf, maaiboot en maai-hark combinatie) te maaien. Partijen die voor ons werken, dagen we uit om met innovatieve oplossingen en werkwijzen te komen die een hogere ecologische kwaliteit realiseren.

Wat we al doen

- *In nieuwe BPKV-beheerbestekken en/of bij de uitvraag van werk aan derden vragen we expliciet aandacht voor versterking van de biodiversiteit.*
- *Bij het maaien van keringen worden ecologen ingezet vanuit de aannemer (aangeven planten die gespaard moeten worden) en wordt gewerkt met 'Kleur Keur' (pilot).*

Kansen

- *Korting geven aan inschrijvers die goed presteren op het aspect biodiversiteit (de voorbereidingen hiervoor zijn in 2021 opgepakt).*
- *Korting geven aan inschrijvers die werken met emissieloze machines.*
- *Een actieve inzet vanuit de aannemer (veldschouw - instructie machinist) inbouwen in bestek.*
- *Inzet van ecologen vanuit de aannemer binnen maaibeheer natuurlijk ingerichte gebieden.*
- *Het opstellen van een overzicht van slimme innovaties die in binnen- en buitenland, binnen of buiten de sector zijn of worden ontwikkeld. Met dit document kunnen we aannemers en machinebouwers inspireren om gezamenlijk de uitdagingen van de toekomst aan te gaan. En het daagt ons uit om ons werk anders te organiseren.*

Voorbeelden van uitdagingen

Er is al enkele jaren meer aandacht voor maatwerk bij het onderhouden van de watergangen. Bij deze nieuwe manier van werken worden enkele structurele knelpunten ervaren, zoals:

- **Onderhoud in natte gebieden**
De vernatting van gebieden heeft positieve effecten voor de ecologie en draagt daarmee bij aan de KRW-doelen. Bijkomend nadeel is dat er stukken ontstaan waar niet met regulier materieel gereden kan worden. Er wordt daarom gezocht naar machines die op zeer natte en/of instabiele ondergrond kunnen rijden.

- **Circulariteit**
In de huidige maatschappij is steeds meer aandacht voor circulariteit. Ook waterschappen zijn hier mee bezig. Zo kan het maaisel gebruikt worden als bodemverbeteraar wanneer de kwaliteit dit toelaat. Daarom is er interesse in hoe wij anders kunnen omgaan met maaisel en hoe we het maaisel beter kunnen afzetten.
- **Overgang van intensief onderhoud naar onderhoudsvrije watergangen**
Een toenemend aantal watergangen wordt natuurlijk ingericht waardoor er weinig tot geen onderhoud meer nodig is. Echter, de overgangsperiode van intensief onderhoud naar een onderhoudsvrije of -arme watergang met beekbegeleidende beplanting duurt minimaal 15 jaar. Tijdens deze periode is er niet voldoende ruimte voor regulier materieel waardoor er handmatig onderhouden wordt. Deze manier van werken is erg arbeidsintensief en brengt de nodige risico's met zich mee. Er is dus behoefte aan machines voor het ecologisch verantwoord maaien van heringerichte trajecten van beken met houtwallen.
- **Exotenbestrijding**
Plagsoorten kunnen vergaande gevolgen hebben voor de kwaliteit en veiligheid van het watersysteem. Vandaar dat actief gezocht wordt naar methoden om plagsoorten als de Japanse duizendknoop en Grote watervanille te bestrijden.

A.4. Opstellen plan voor behoud bomen en struiken en protocol voor stormhout

We gaan afspraken maken over het behoud van bomen en struiken. Daarin nemen we mee dat we gevaarlijke bomen aftoppen zodat de stam blijft staan, maar deze geen gevaar meer oplevert voor passanten. Het vrijkomende hout verwerken we in de directe omgeving ten behoeve van wilde bijen, insecten, vogels, vleermuizen, etc. die van het dode hout profiteren. Dit bespaart ook afvoerkosten van het hout en het is een kans om gratis hout in de beek te krijgen.

Wat we al doen

- *Snoeihout plaatsen op rillen in plaats van afvoeren.*
- *We doen ervaring op met 'Building with Nature' waarbij we natuurlijke processen meer de ruimte geven en deze inzetten om onze ecologische doelen efficiënter te behalen.*

Kansen

- *Opstellen van een protocol voor het gebruik van stormhout.*
- *Invoeren van het werkprotocol stormhout in de districten met veldinstructie en monitoring.*
- *Linken aan Bomenbeheerplan, Wijzer onderhoud en Streefbeeldboek.*
- *Aansluiten bij Brabantbrede aanpak (initiatief vanuit waterschap De Dommel).*

A.5. Actualiseren en implementeren memo inzaaien en inplanten

In 2015 is een memo inzaaien en inplanten opgesteld. Hierin staan adviezen omtrent originele zaadbankonderzoeken, maaisel enten en het gebruik van enkel genetisch geschikt materiaal.

Wat we al doen

Binnen keringen is de memo geactualiseerd en geïmplementeerd.

Kansen

De memo actualiseren en implementeren binnen watersysteem.

A.6. Verkennen maaien met specialistisch materieel

We gaan de mogelijkheden verkennen om te maaien met specialistisch materieel (rups/amfibisch) in moerasbeken (bijv. Lage Raam) en bijbehorende innundatiezones om zo min mogelijk insporing te veroorzaken.

Wat we al doen

We zijn de afgelopen jaren in overleg geweest met aannemers over materieel dat ingezet kan en mag worden.

Kansen

Mogelijke samenwerking met SBB die in ons gebied al volop gebruik maakt van dergelijke technieken (firma de Vries, Van Boxmeer).

A.7. Proeven met innovatieve maaimethodes en afvoeren

Met name de natuurbeken, maar ook de overige waterlopen hebben baat bij het afvoeren van maaisel. Uit maaisel dat op korte afstand van de waterloop blijft liggen, spoelen namelijk nutriënten. Hierdoor blijft de biomassaproductie van watergang, taluds, onderhoudspaden en terreinen ongewenst hoog. Maaien en afvoeren is voor het vergroten van de biodiversiteit dus één van de meest gunstige vormen van machinaal beheer, maar het is ook relatief duur. Om het maaisel efficiënt af te voeren, werken we o.a. met de balenpers. Maaisel kan ook worden gebruikt als bodemverbeteraar in de landbouw. We stimuleren het toepassen van maaisel voor de landbouw, onder andere door de markt mee te laten denken en bij aanbestedingen aannemers te selecteren die hier werk van maken. Toepassing van maaisel als bodemverbeteraar zorgt voor een rijker bodemleven en vergroot het waterbergend vermogen van de bodem. We realiseren zo ook een lokale kringloop, dat past bij onze ambities op het gebied van circulariteit en duurzaamheid.

Wat we al doen

- *We hebben proeven met de balenpers en bokashi gedaan.*
- *We werken veel met de balenpers om maaisel af te voeren.*

Kansen

In nauwe samenspraak met de omgeving onderzoeken we wat mogelijk is ten aanzien van vernieuwde maaimethodes. Denk hierbij aan:

- *maaïen in andere periodes of andere frequentie;*
- *oevers en werkstroken maaïen en afvoeren ter voorkoming van verrijking / verzuivering en verhoogde onkruiddruk voor landbouw. Er ontwikkelt zich dan een meer gevarieerde vegetatie;*
- *mogelijkheden om maaisel af te zetten als bodemverbeteraar (bokashi) in samenwerking met boeren uitgebreider onderzoeken en inzetten.*

A.8. Optimaliseren Peilbeheer

Het peilverloop bepaalt het aanbod aan habitats en daarmee het aantal soorten in een gebied. Als wijziging van het peilverloop resulteert in een vergroting van het aanbod aan te onderscheiden habitats (via een geleidelijker land-water overgang en een meer gevarieerde oevervegetatie), dan zal een groter aantal soorten in het gebied een kans krijgen en zal de diversiteit toenemen. Het peilverloop is een belangrijke stuurknop voor biodiversiteit en natuurwaarde. Dit proces verloopt met name via herstel van de waterrietzone en/of via vestiging van waterplanten als gevolg van wijzigingen in het lichtregime op de bodem.

Wat we al doen

In april 2020 is de 'Nota peilbeheer in vrij afwaterende gebieden' van Aa en Maas vastgesteld. Deze nota geeft de kaders en beschrijft de afweging van doelen en belangen. De gebruiksfunctie op het land én de functie van de watergang zijn daarbij leidend. Deze nota geeft aan welke functies er zijn en welke eisen en wensen die hebben ten aanzien van het peilbeheer. Die eisen en wensen liggen niet altijd in elkaars verlengde. In deze nota stelt het waterschap daarom de volgende beleidslijn vast.

- *Wateraanvoer is leidend boven te kleine droogleggingen onderweg.*
- *Op het laagste perceel faciliteert het waterschap geen intensievere teelten dan gras.*
- *Er is meer ruimte voor peilverlaging in de zomer en het najaar dan in het voorjaar.*
- *Bij extreme droogte is de grondwatervoorraad leidend.*

Deze beleidslijn dekt niet alle voorkomende peilafwegingen, maar is een stap in de richting van een betere balans tussen de genoemde doelen.

Kansen

- *Het beleid samen met de omgeving uitwerken in een in een streefpeilbesluit.*
- *Maken van afspraken over grondwater in het nieuwe grondwaterconvenant.*

Keringen en dijken

Het grasklokje

A.9. Verbeteren biodiversiteit bestaande dijken (Kleurkeur)

Op dijkbermen en hellingen is veel winst te behalen voor biodiversiteit. Op onze dijken wordt waardevolle flora afgezet en op een later tijdstip gemaaid (gedragscode).

Wat we al doen

- *Er loopt een pilot kleurkeur. De kleurkeur is een initiatief van de vlinderstichting en omschrijft kwaliteitseisen die een goede uitvoering van ecologisch bermbeheer waarborgen.*
- *Er is proefgedraaid met maaiseltransplantatie, waarbij bloemrijk maaisel in rollen naar een talud met minder variatie is verplaatst.*
- *Er worden gesprekken gevoerd met eigenaren van aangrenzende percelen. Naar aanleiding daarvan heeft bijv. de gemeente Cuijk velden bloemrijk ingezaaid met een mengsel dat past bij de aangrenzende dijk.*
- *We passen ons maairegime aan op biodiversiteit (minder maaien wanneer erosiebestendigheid dit toelaat, waardevolle soorten markeren en pas maaien wanneer planten zijn uitgezaaid).*
- *We passen het begrazingsregime aan op biodiversiteit (drukbegrazing sturen op uitzaaien van waardevolle soorten). Daarvoor gaan we actief het gesprek aan met uitvoerders.*

Kansen

- *Wanneer blijkt dat de resultaten positief zijn voor de biodiversiteit en erosiebestendigheid, de kleurkeur uitbreiden naar andere gebieden.*
- *Bij-vriendelijk beheer voor bloemrijke dijken.*

A.10. Acties op beschermingszone dijken (na 2021)

Ook op de beschermingszone vlakke delen valt winst te behalen. Deze worden nu door boeren gepacht en hebben een landbouwkundige functie. Om hier de biodiversiteit te bevorderen, moeten we in overleg met de omgeving c.q. met de pachters of eigenaren van deze gronden. Momenteel ligt de focus op kansrijke stukken waar lokale initiatieven ontstaan en op gronden die zich lenen voor een rijke biodiversiteit.

Kansen

Percelen die tegen het waterschapwerk aanliggen en waar lokale ontwikkelingen zijn, inzaaien met inheemse - liefst lokale - soorten.

A.11. Aanleg dijkgraslanden voor dijkversterking

Bij onze dijkverbeteringsplannen nemen we maatregelen mee die bijdragen aan de biodiversiteit. We richten onze uiterwaarden natuurlijker in door op nieuw aangelegde taluds in te spelen op droge omstandigheden en het gebruik van zadenmengsels met inheemse, liefst lokale, soorten.

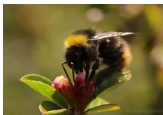
Wat we al doen

- *We werken met een toplaag op dijktaaluds als gezonde basis voor bloem- en kruidenrijke grasbekleding.*
- *We bewaren waardevolle toplagen en brengen deze terug op het nieuwe talud.*

Kansen

Een stevige grasmat voor dijken dankzij biodiversiteit.

RWZI's

De weidehommel

A.12. Verwijderen medicijnresten

Belangrijk bij de aanpak van medicijnresten en opkomende stoffen is de bronaanpak: alles wat er niet inkomt, hoeft er immers ook niet uitgehaald te worden.

Wat we al doen

- *Als onderdeel van de bronaanpak zetten wij in op bewustwording bij burgers en zorgpartijen. Daarvoor sluiten we onder meer aan bij overleggen tussen huisartsen en apothekers.*
- *We werken samen met gemeenten en de provincie (Gezonder Brabant).*
- *We nemen deel aan de Brabantbrede bronaanpak met onder meer de Brabantse waterschappen, de provincie, Brabant Water en de GGD.*
- *We werken samen met het Vital Zone Instituut aan een vitale werk- en leefomgeving met minder medicijngebruik. We starten daarbij bij medewerkers en organisatie.*
- *Er loopt een pilot bij de RWZI in Vinkel voor het verwijderen van medicijnresten.*

Kansen

- *Een aanvullende zuivering realiseren op 3 RWZI's voor de verwijdering van medicijnresten en opkomende stoffen.*
- *Twee demonstratie-installaties bouwen voor het verwijderen van medicijnresten (en opkomende stoffen) en het effect daarvan monitoren op het ontvangende oppervlaktewater. Dit doen we op de RWZI's Oijen en Dinther.*

- *De pilot die we in 2021 uitgevoerd hebben op RWZI Vinkel evalueren en op basis van deze evaluatie een besluit nemen om een derde installatie te realiseren. Hiermee leveren we een bijdrage aan het actieplan dat in het samenwerkingsverband Schone Maaswaterketen wordt uitgevoerd om de Maas schoner te maken.*

A.13. Verminderen nutriëntentoeestroom

Uit de Maasbrede bronnenanalyse nutriënten is naar voren gekomen wie voor welk deel van de normoverschrijdende bijdrage van nutriënten aan de lat staat. De grootste bronnen van nutriënten zijn: RWZI's, landbouw en buitenlandse aanvoer.

Wat we al doen

- *Momenteel voert de WUR voor Aa en Maas een onderzoek uit om de reductieopgave per RWZI te bepalen.*
- *Vanaf 2021 neemt Aa en Maas weer deel aan de Stimuleringsregeling landbouw (STILA). Hierbij kan men subsidie aanvragen voor het vasthouden en/of bergen van water en het nemen van maatregelen die zorgen voor schoon water zodat er verschillende soorten planten en dieren kunnen leven (bijv. het aanleggen van waterbergingen, infiltratiegreppels, poelen en natuurvriendelijke oevers en het planten van bomen en struiken).*

Kansen

- *Uitkomsten onderzoek reductieopgave inzetten als basis voor de planvorming per RWZI in de komende WBP.*
- *Andere partijen aanspreken op hun aandeel (o.a. via RBOM).*
- *Lokaal inzetten op het verkrijgen van kennisdeling via onder andere Sensorgestuurd boeren (ondergebracht bij IBP Vitaal platteland) en POP3 projecten (zoals grondig boeren met maïs).*
- *Bijdragen aan en inzetten op het BedrijfsBodemWaterPlan (BBWP).*

Eigen terreinen

De weidehommel

A.14. Biodivers inrichten en beheren eigen terreinen.

Het inrichten van onze eigen terreinen met 'meer geur en kleur' levert een visitekaartje op voor Aa en Maas voor wat betreft biodiversiteit. Bij de inrichting dient onderscheid gemaakt te worden tussen de binnenring - waar veiligheid (orde en netheid) bovenaan staan - en de buitenring. De buitenring kan benut worden als wilde tuin door extensiever onderhoud, inzaaien en het plaatsen van o.a. vogelhuisjes, bijenkasten of een ijsvogelwand. Met het aanbrengen van natuurlijke helofytenfilter (planten) bevorderen we de biodiversiteit en creëren we een aantrekkelijke leefomgeving voor insecten, vogels en waterleven. Rondom onze gebouwen planten we borders met bloeiende, besdragende struiken en vaste planten (lokaal plantmateriaal). Door bodembedekking zal er weinig ongewenste vegetatie groeien waardoor er weinig onderhoud nodig is. De grasvelden rondom RWZI's worden nu vaak nog wekelijks gemaaid. Hierdoor krijgt de ecologie geen kans om zich te ontwikkelen. Minder maaien levert een enorme verbetering op voor de biodiversiteit. Daarnaast is het toepassen van groene daken een kans voor meer biodiversiteit op eigen terreinen.

Wat we al doen

Het terrein van RWZI Cuijk is ingericht volgens het principe 'meer geur en kleur'.

Kansen

- *De komende jaren alle terreinen van RWZI's, districtskantoren en gemalen inrichten naar het voorbeeld van RWZI Cuijk.*
- *Het maaien beperken tot 2 keer per jaar (juli en september) en maaisel afvoeren op onze terreinen. Dit bespaart geld en levert bloemen op. (Uiteraard mogen veiligheid en de zuiveringsprocessen niet in het geding komen.)*
- *Na het biodivers inrichten van onze eigen kantoorterreinen en RWZI's in 2021 en 2022, alle gebouwen voorzien van een groen dak.*
- *Kleurkeur (van Vlinderstichting) toepassen binnen het watersysteem, te starten bij de EVZ's.*
- *Binnen het traject 'Plan boom' onderzoeken we of we op onze vele overhoekjes van onze eigen terreinen en langs EVZ's bomen kunnen planten. Binnen dit traject wordt hulp geboden bij het zoeken naar locaties, wettelijke kaders, specificaties met betrekking tot inrichting, beheer, boomkeuze en de organisatie van aanplant, evenals het bereiken en betrekken van inwoners.*

A.15. Biodiversiteitsscan en zonneweiden

Door bureau Qing Sustainable is met de ecologen van Landschapsbureau Eelerwoude en deskundigen van waterschap Aa en Maas een scorelijst opgesteld waarin technische maatregelen en maatregelen met betrekking tot de inrichting van het zonnepark beoordeeld worden op hun toevoeging aan de biodiversiteit. De score is gebaseerd op expert judgement van ecologen en landschapsontwerpers / -architecten die al meerdere jaren ervaring hebben met natuur en landschap en ook met zonnevelden. De score is relatief ten opzichte van elkaar en bepaald op basis van onder andere of en hoeveel licht en water er op de ondergrond kan komen en hoeveel ruimte er is voor de biodiversiteit tussen de panelen.

Kansen

Toepassen biodiversiteitsscan zonneweides met bio facial bij RWZI's.

Percelen in eigendom

De weidehommel

A.16. Voorwaarden opnemen ten gunste van biodiversiteit bij pachtovereenkomst/pachtbeleid

Na aankoop van gronden door Aa en Maas ten behoeve van inrichting duurt het soms nog jaren voordat de uitvoering van start gaat. Door extra voorschriften of eisen te stellen bij pacht of verhuur rond de wijze van beheer en onderhoud van inrichtingsgronden (uitgezonderd strategische gronden die voor andere doelen bedoeld zijn), krijgt de biodiversiteit een impuls. Daarnaast toon je letterlijk aan de omgeving welk doel we met de aankoop voor ogen hebben. Dit schept duidelijkheid rondom het toekomstig gebruik en draagt bij aan een stuk bewustwording.

Wat we al doen

Het team grondzaken is in samenwerking met een aantal partners, waaronder de provincie Noord-Brabant, bezig met de verduurzaming van de pacht. In de actualisatie van de leidraad eigendommen-beheer, die gepland staat voor 3^e en 4^e kwartaal 2021, wordt verduurzaming van de uitgifte van de eigendommen van het waterschap meegenomen. De uitgangspunten hiervoor zijn: flexibel, inzetbaar voor de opgaven van het waterschap, ter versterking van het netwerk met het buitengebied. De maatregelen worden in samenwerking met juridische zaken verwerkt in de pachtcontracten.

Kansen

- *Gebruiksbeperkingen: het niet gebruiken of beperken van (kunst)mest en bestrijdingsmiddelen.*
- *Inrichtingsverplichtingen: het opnemen van een natuurdoelstelling, waardoor bij pacht een graskruidenmengsel of geschikt bloemenmengsel dient te worden ingezaaid in plaats van bijv. mais. Grasland houdt namelijk langer water vast en heeft minder bemesting nodig.*
- *Stimuleringsmaatregelen: het stimuleren van extensief gebruik en inrichting van natuur-elementen (bepaalde pakketten tegen verlaging van de pachtprijs en/of verlenging van de pachtperiode).*

A.17. Handhaving op biodivers inrichten regelen

Het biodivers inrichten en beheren is niet geregeld in de Keur. Voor controle of handhaving dient een oplossing te worden ontwikkeld met hulp van juristen van Aa en Maas. Vanaf de inwerking-treding van de Omgevingswet (1 juli 2022) zal de Keur opgaan in de waterschapsverordening.

Kansen

Handhaving op biodivers inrichten regelen in de nieuwe waterschapsverordening.

B. Inrichtingsmaatregelen

Als waterbeheerder en inrichter van watergangen dragen we van nature al bij aan de biodiversiteit. Schoon water en natuurlijke oevers zijn immers een voorwaarde voor een rijke verscheidenheid aan planten, watergebonden fauna en insecten, en daarmee voor dieren die hieruit hun voedsel putten, zoals vleermuizen en vogels. Tot dusver worden onze inspanningen echter vooral ingegeven door watergebonden overwegingen en doelen.

Ambitie: *Met inrichtingsmaatregelen leggen we nog meer de verbinding met de biodiversiteit op het land en dragen daarmee bij aan herstel van biodiversiteit in het water en op het land.*

B.1. Kwaliteitstoets EVZ

Wat we al doen

Waterschap Aa en Maas heeft tot 2020 ruim 200 km aan Ecologische Verbindingszones gerealiseerd.

Kansen

- *Met een kwaliteitstoets onderzoeken of de gerealiseerde inrichting, die tot stand is gekomen via deeltrajecten en bestaat uit verschillende landschapselementen, voldoende kwaliteit heeft om te functioneren als een EVZ.*
- *Onderzoeken of het beheer en onderhoud is uitgevoerd zoals gewenst. Dit onderzoek is nodig om te bepalen of de inrichting en het gevoerde beheer en onderhoud naar verwachting kan leiden tot het behalen van de ecologische doelen. Op basis van de uitkomst eventueel bijsturen.*

B.2. Update streefbeeldenboek 2021

Met een streefbeeldenboek ontstaat een eenduidig kader waarmee de doelstellingen voor ecologische verbindingzones, beekherstel, natuurvriendelijke oevers en overige wateren behaald kunnen worden. Hierin zijn ook onderhoudsbeelden uitgewerkt zoals ze in de praktijk gewenst zijn. Samen met de onderhoudsbeelden bieden de streefbeelden een eenduidig kader voor inrichting, onderhoud en monitoring. De beelden zijn bedoeld voor medewerkers van het waterschap en terreinbeherende organisaties, maar ook voor bijvoorbeeld beleidsmedewerkers van de provincie en voor adviesbureaus die inrichtings- of beheerplannen maken in opdracht van het waterschap.

Wat we al doen

Het streefbeeldenboek is geactualiseerd; de bestaande streefbeelden zijn samengevoegd en geactualiseerd tot geïntegreerde ecologische streefbeelden voor alle oppervlaktewateren, inclusief oever en aangrenzende ecologische verbindingzone.

Kansen

Door middel van de update van het Streefbeeldenboek, zowel bij de inrichting als bij beheer en onderhoud bijdragen aan een groter biodiversiteitsherstel.

B.3. Biodiversiteit als criterium bij aanbesteding van inrichtingsprojecten

Door biodiversiteit extra gewicht te geven in de beoordeling van aanbiedingen, wordt het voor partijen lonend om zich meer in te zetten voor vergroting van biodiversiteit. We zien kansen om deze partijen in de fase van aanbesteding uit te dagen om met (innovatieve) oplossingen of werkwijzen te komen die een hogere ecologische kwaliteit realiseren. We zien bij deze maatregel nog wel een aantal kanttekeningen.

- Hoe kunnen we hier voor onszelf meetbare resultaten aan koppelen, zodat we objectief kunnen beoordelen?

- Geldt dit alleen voor uitvoerende werkzaamheden of ook voor adviesdiensten?
- Hoe verhoudt zich het aspect biodiversiteit ten opzichte van aspecten als kosteneffectiviteit of social return?
- Hoe zwaar weegt de ecologische kwaliteit ten opzichte van draagvlak? Wanneer een externe partij met revolutionaire ideeën komt, die niet realiseerbaar zijn of voor veel verzet in de streek zorgen, willen we dat dan überhaupt?

Kansen

Biodiversiteit als (meetbaar) wegingscriterium opnemen bij de aanbesteding van inrichtingsprojecten.

B.4. Opnemen paragraaf biodiversiteit in inrichtingsplannen

In hoeverre we biodiversiteit meenemen in projecten hangt sterk af van de aard van het project, welke kansen er liggen en hoeveel geld we bereid zijn daarvoor uit te geven. Als we qua biodiversiteitsherstel van betekenis willen zijn, is het van belang om bij de start van elk project aan de voorkant de ambities op het vlak van biodiversiteit te bepalen en vast te leggen.

Wat we al doen

- *Binnen de werkgroep Duurzaam GWW (GWW = Grond- Weg- en Waterbouw) onderzoeken we duurzaamheidsinstrumenten als het ambitieweb, waarmee je aan de voorkant je duurzaamheidsambities voor je project kan bepalen.*
- *Binnen G&I wordt bijna uitsluitend gewerkt aan groenblauwe projecten (beekherstel, vismigratie, EVZ, NVO). Versterken van de biodiversiteit is dan het primaire doel, waardoor het opnemen van een afzonderlijke paragraaf weinig toevoegt.*

Kansen

- *Het inzetten van ambitieweb als instrument om de biodiversiteitsambitie voor een project bij aanvang te bepalen en vast te leggen.*
- *Het opnemen van een paragraaf biodiversiteit door de afdeling Ontwerp en Realisatie, waarin vastligt hoe met biodiversiteit wordt omgegaan bij zuiveringsprojecten of bij nieuwbouw/renovatie van kunstwerken. In deze paragraaf staan aspecten als ambitie, (meekoppel)kansen en te reserveren budget voor biodiversiteitsmaatregelen.*

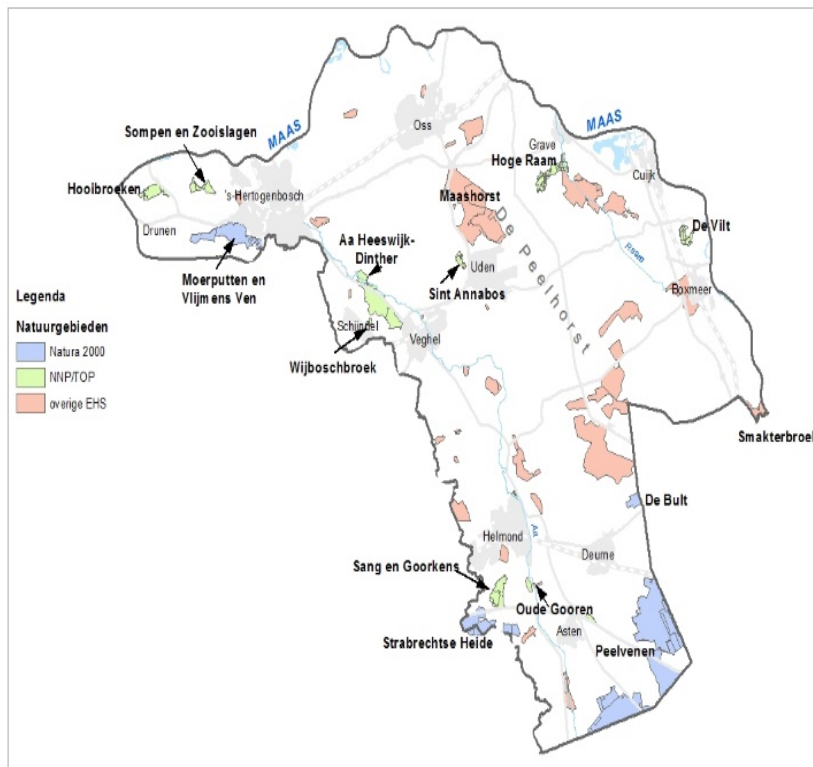
B.5. Natuurnetwerk Brabant

In Noord-Brabant wordt gewerkt aan de voltooiing van het natuurnetwerk Brabant: een geheel van natuurgebieden die met elkaar verbonden zijn via verbindingzones. Door het verbinden van natuurgebieden kunnen dieren zich gemakkelijker verplaatsen tussen deze gebieden. Zo wordt de biodiversiteit bevorderd. Waterschap Aa en Maas is een van de partijen die hieraan meewerkt.

Wat we al doen

De afgelopen jaren is vooral ingezet op maatregelen binnen het natuurnetwerk. Het betreft de volgende gebieden binnen het werkgebied van Aa en Maas.

1. *Wijboschbroek*
2. *Peelvenen*
3. *Smakterbroek*
4. *Raamvallei*
5. *Sang en Goorkens*
6. *Maashorst*

Kansen

Uit een evaluatie blijkt dat er méér nodig is voor de gewenste natuurontwikkeling, ook in de zones rondom de natuurgebieden. Samen met de partners binnen NatuurNetwerkBrabant, alsmede binnen Aa en Maas werken we hard om de volgende knelpunten op te lossen.

- *Financiering van aankoop van gronden (o.a. verhoging van marktwaarde is een probleem).*
- *Meer inzetten op gebiedsgerichte aanpak (Peelvenen is gestart).*
- *Lang tijdsbeslag voor aankoop gronden en bedrijfsverplaatsing.*
- *Noodzakelijke extra financiering door provincie en het eventueel realiseren van instrumentarium zoals onteigening.*

B.6. Robuust veerkrachtig watersysteem aanleggen in de beeklandschappen

We werken samen met gebiedspartners aan een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem, dat voorbereid is op klimaatextremen. Hierbij is aandacht nodig voor de toenemende droogte en de impact hiervan op natuurgebieden en daarmee op de biodiversiteit. Door de realisatie van een robuust veerkrachtig watersysteem dat kan meebewegen met de seizoenen en grote weers-extremen, dragen we bij aan biodiversiteitsherstel.

Wat we al doen

In het Ontwerp Waterbeheerplan is uitgewerkt wat we willen doen. We zijn de afgelopen jaren al gestart met maatregelen zoals beekherstel en waterberging.

Kansen

'Aan de slag met Water in transitie'. De komende planperiode vergt een andere aanpak dan we gewend zijn. Een aanpak nog integraler met andere opgaven, nog robuuster naar aanleiding van de meest recente klimaatprognoses. Een aanpak gericht op het conserveren en benutten van iedere druppel water en nog meer samen met onze partners. Dit vraagt om een watertransitie. De eerste stappen zijn gezet met het document Water in transitie. Hierin beschrijven we het volgende.

- *Principes voor een robuust, veerkrachtig en stuurbaar watersysteem.*
- *Uitdagingen voor een watertransitie: waar lopen we in de praktijk tegenaan?*
- *Realisatiestrategie: wat hebben we te doen en hoe gaan we dat uitvoeren?*
- *Ruimtebeslag, waarin beschreven staat welke opgave welke ruimte vraagt en hoe die verschillende claims ingrijpen op elkaar.*
- *'De eerste stap', aanbevelingen om aan de slag te gaan.*

B.7. Conserveren kwelwater op hoge zandgronden

Zodra verdroging optreedt, gaat er vaak veel van de oorspronkelijke biodiversiteit verloren omdat sommige plantensoorten niet meer voldoende water krijgen. Een van de belangrijkste bronnen van het water in de beken is kwelwater. Het regenwater dat op grote schaal wordt geconserveerd op de hogere zandgronden, voedt als schone kwel de beken. De waterkwaliteit is hiermee geschikt voor een natuurlijk en gezond oppervlaktewatersysteem met een rijke biodiversiteit.

Kansen

Conserveren (kwel)water op hoge zandgronden.

B.8. Beeklandschappen: nieuwe grondstrategie

Het aankopen van gronden is belangrijk om de gewenste natuurontwikkeling, het verbinden van natuurgebieden binnen NatuurNetwerkBrabant - en daarmee het bevorderen van biodiversiteit - te realiseren. Anno 2021 wordt een grondstrategie ontwikkeld, gekoppeld aan het WBP 2022-2027, waarin per doel de grondopgave in beeld is gebracht, de werkwijze om de grondopgave te realiseren is beschreven, welke instrumenten per doel inzetbaar zijn en op welke wijze afweging wordt gemaakt gedurende de periode tot aan de realisatie.

Kansen

Het instrumentarium van provincie Noord-Brabant meenemen in de nieuwe grondstrategie.

B.9. Beeklandschappen: bouwen met natuur

Bouwen met natuur is een techniek om KRW-doelstellingen te bereiken door slim gebruik te maken van natuurlijke processen. Het gaat dan bijvoorbeeld om het inbrengen van dood hout in een beek of de aanplant van bomen en struiken voor meer schaduw. Dit kan de noodzaak tot herinrichting beperken. Voorwaarde voor het bouwen met natuur is dat de kans op wateroverlast niet toeneemt en dat er voldoende sturingsmogelijkheden overblijven. Het kan daarom niet overal.

Kansen

Waar mogelijk bouwen met natuur.

C. Bewustwording en samenwerking

Door participatie van en samenwerking met en door anderen kunnen we de biodiversiteit en bewustwording voor het thema nog verder versterken. In ons gebied zijn diverse natuurverenigingen, lokale initiatieven en kennisnetwerken actief. Door samen op te trekken krijgen we inzicht in hoe Aa en Maas haar beleid op biodiversiteit kan verbeteren en hoe we elkaar daarbij kunnen helpen. Daarnaast kunnen we ons samen inzetten om inwoners bewuster te maken van wat het belang is van een gezonde biodiversiteit in hun leefomgeving.

Ambitie: Samen met onze gebiedspartners werken aan leefbare habitats, robuuste verbindingen en bewustwording. Het faciliteren van (kleinschalige) initiatieven voor biodiversiteit.

C.1. Overleggen provincie, gemeentes, andere waterschappen, Unie, TBO's, etc.

Door afstemming met andere partijen over maaiperiodes van bermen, sloten en paden in een bepaald gebied, kun je samen zorgen dat er altijd overstaande vegetatie is. Zo krijgen doelsoorten de kans om zich voort te planten. Ook kunnen werkzaamheden gecombineerd of verdeeld worden ten behoeve van efficiëntie en kostenbesparing.

Wat we al doen

Er zijn al mooie voorbeelden van hoe we samenwerken zoals het 'Beheerdersoverleg tussen SBB, WSDD en Gemeente 's-Hertogenbosch voor Bossche Broek ten behoeve van Pimpernelblauwtje. Of het overleg tussen SBB, WSAM, NM en de Vlinderstichting in Moerputten/Vlijmens Ven.

Kansen

Werkzaamheden met andere partijen afstemmen en combineren.

C.2. Stimuleringsregeling landschap (STILA)

De Stimuleringsregeling Landschap is een regeling van de provincie Noord-Brabant en de Brabantse gemeenten en waterschappen. Daarbij krijgen particuliere grondeigenaren (agrariërs en inwoners) een bijdrage voor de robuuste aanleg en/of het beheer van landschapselementen langs watergangen die onze opgaven invullen en helpen bij het herstel van biodiversiteit. Deze regeling stimuleert particulieren en draagt bij aan het vergroten van de maatschappelijke betrokkenheid en het bewustzijn voor onze KRW-opgave.

Wat we al doen

We dragen bij aan de STILA-regeling en dragen de regeling van 2021 uit via communicatie.

Kansen

Nog meer stimuleren dat gebruik wordt gemaakt van de STILA-regeling.

C.3. Financiële bijdrage VELT

VELT (Vereniging voor Ecologisch Leven en Tuinieren) is een kleine Belgisch/Nederlandse organisatie die zich richt op burgers. Door ecologisch tuinieren is er minder gebruik van GBM (betere waterkwaliteit) en wordt meer water vastgehouden (water lokaal vasthouden).

Wat we al doen

We steunen deze stichting jaarlijks vanuit het dossier waterkwaliteit met een kleine financiële bijdrage.

Kansen

We zetten de financiële ondersteuning tot 2024 voort.

C.4. Aansluiten bij initiatieven van Bee-deal (zie Bee-deal Oss)

Bijen zijn als plantenbestuivers van voedselgewassen van cruciaal belang in onze voedselvoorziening. In het landelijke project Bee-deal werkt een groot aantal partijen samen aan de verbetering van de leefomgeving van de bijen. Onder begeleiding van CLM (onafhankelijk kennis- en adviesbureau op het gebied van landbouw, voedsel, natuur en milieu) nemen partijen bij-vriendelijke maatregelen.

Wat we al doen

We zijn partner van Bee-deal.

Kansen

Het uitbreiden van bij-vriendelijke maatregelen met behulp van de toolbox van CLM.

C.5. Subsidie verstrekken voor klimaatbestendige maatregelen

Inwoners van het beheergebied van Aa en Maas kunnen bij ons subsidie aanvragen voor klimaatbestendige maatregelen. Voorbeelden zijn het aanleggen van groene daken, buurtmoestuinen, geveltuinten en het vervangen van tegels door groen.

Wat we al doen

Via onze website verstrekken we informatie en tips over het aanleggen van een groene tuin. We verwijzen naar:

- *onze eigen klimaatsubsidie;*
- *subsidiemogelijkheden van de provincie voor projecten, gericht op versterking van waternatuur door het aanleggen, onderhouden of optimaliseren van meer watergerelateerd groen in buurten, het stimuleren van waterberging en infiltratie in bebouwde omgeving of voor de aanleg van groene schoolpleinen.*

Kansen

Meer uitdragen van deze subsidiemogelijkheden via de communicatiekanalen van Aa en Maas en in samenwerking met de lokale tuincentra (groene klimaatpleinen).

C.6. Samenwerkingsverbanden en projecten

Er zijn vele landelijke en regionale projecten waarbij de doelstelling is gericht op biodiversiteitsherstel. Hier kunnen wij onze bijdrage aan leveren.

Wat we al doen

We nemen al deel aan samenwerkingsprojecten zoals Deltaplan Agrarisch Waterbeheer, Brabant Bewust, Grondig Boeren met mais, Agroproeftuin De Peel en project KLIMAP.

Kansen

Na afronding van projecten die bijdragen aan biodiversiteitsherstel, deze omzetten naar structurele maatregelen binnen de organisatie en in samenwerking met partners.

C.7. Waarde biodiversiteit accountable maken (ecosysteemdiensten)

Natuur en landschap leveren vaak ongemerkt goederen en diensten aan de maatschappij en economie, zoals kustbescherming door de duinen, bestuiving van voedselgewassen door insecten en de levering van schoon drinkwater door het bodemecosysteem. Het welzijn en de welvaart van de

mens is gebaat bij de goederen en diensten die ecosystemen leveren. Door biodiversiteit te benaderen door de bril van ecosysteemdiensten, komen de baten voor landbouw, recreatie, gezondheid, etc. beter in beeld.

Wat we al doen

In het voorjaar van 2020 zijn door een student ecosysteemdiensten uitgewerkt in het kader van beekherstel Lage Raam.

Kansen

De waarde en kansen van ecosysteemdiensten beter zichtbaar maken binnen Aa en Maas, waarmee een bijdrage wordt geleverd aan biodiversiteit.

<https://www.wur.nl/nl/Dossiers/dossier/Ecosysteemdiensten.htm>

C.8. Bewustwordingscampagnes

Met campagnes zetten we in op bewustwording en het bieden van handelingsperspectief ter bevordering van biodiversiteit bij de inwoners van ons beheergebied.

Wat we al doen

- *We sluiten aan bij de landelijke campagne 'Waterbazen' van de Unie van Waterschappen.*
- *In het voorjaar van 2022 starten we de Winnovatiechallenge 'Maak een moerasje in je tuin' als meerwaarde voor biodiversiteit en bewustwording voor inwoners.*

Kansen

- *Nog meer inzetten op de waterbazencampagne door regionale waterbazen in de etalage te zetten en het organiseren van publieksactiviteiten in het werkgebied.*
- *Meer samenwerken rondom campagnes met andere partijen in ons werkgebied zoals DMO's (destinatiemarketingorganisaties), IVN, gemeenten, bedrijven, etc.*
- *Campagnes en boodschappen niet alleen via onze eigen kanalen zenden, maar meer gebruik maken van kanalen van derden (mediapartners, bezoek Den Bosch, Bezoek de Maashorst, Je treft 't in Oss, etc.)*
- *Meer gebruik maken van storytelling in boodschappen.*
- *Ontwerpwedstrijd voor kinderen: Insectenhotel op terrein RWZI: kinderen van basisscholen in ons werkgebied mogen samen met hun klas een ontwerp maken voor een insectenhotel. De winnende klas mag het insectenhotel zelf bouwen op een stukje braakliggend terrein bij een van onze RWZI's. Op deze manier kunnen we het belang van biodiversiteit onder de aandacht brengen bij de jeugd en hen laten zien wat je zelf kunt doen om een fijne leefomgeving te creëren voor planten, insecten en vogels.*

C.9. Participatie rondom biodiversiteit

Kansen

Aanleg van bijenheuvels op gronden rond Crèvecoeur.

De locatie Crèvecoeur is eigendom van Waterschap Aa en Maas en is de plek waar het water van de Dieze gecontroleerd de Maas instroomt. De plaats bezit een vistrap, die - vooral in weekenden - veel publiek trekt. Het voorstel van stichting Nature for Life is de plaatsing van een tiental 'Bijenheuvels' rond de vistrap, een nieuw concept om op vlakke grasweiden verhogingen te creëren, waarop diverse mengsels wildebloemzaden worden aangebracht. Gevarieerd wordt met grondsoortenmengsels.

Doelen

- *Het belang voor de biodiversiteit is het scheppen van een groot oppervlak met wilde bloemen in de openbare ruimte. Tegelijk is de eenvoudige boodschap voor de grasmaaiers: 'Hellend talud? Niet maaien!'*
- *Landschappelijk wordt deze plaats nog aantrekkelijker voor bezoekers. De bijenheuvels nemen slechts 17% van het oppervlak in beslag. De rest blijft dus beschikbaar voor bezoekers.*
- *Het scheppen van een groot regionaal /nationaal communicatienetwerk rond dit ontwerp.*

C.10. Interne communicatie

Een beweging op gang krijgen start van binnenuit bij onze eigen collega's. Om ervoor te zorgen dat de kansen uit dit plan worden opgepakt, is het van belang dat het gesprek intern op gang komt. Medewerkers moeten weten dat biodiversiteit bestuurlijk hoog op de agenda staat. Daarnaast moet het een natuurlijk gegeven worden om dit aspect in te bedden in het dagelijks werk. Dat kost tijd en komt niet vanzelf. Interne communicatie kan bijdragen aan bewustwording en kennisdeling.

Kansen

- *Opstellen en uitvoeren van een intern communicatieplan.*
- *Biodiversiteit als zichtbaar aspect meenemen in communicatie naar buiten bij bijv. vacatures kan tevens bijdragen aan het imago voor het Waterschap als aantrekkelijke werkgever en partner en trekt mensen aan die biodiversiteit hoog in het vaandel hebben.*

D. Monitoren en evalueren

In Nederland is sprake van een afname in de biodiversiteit. Wij hebben als waterschap een verantwoordelijkheid om die afname mee om te buigen naar herstel. We hebben het watersysteem geanalyseerd en bekeken welke maatregelen nodig zijn om de KRW-doelen te halen. Daar ligt voor de periode 2022-2027 nog een grote opgave; voor de inrichting én de waterkwaliteit. In het WBP 2022-2027 is de huidige ecologische toestand getoetst aan de geactualiseerde doelen.

Het waterschap richt haar activiteiten voor het grootste deel op de waterlopen die aangewezen zijn als waterlichaam binnen de Kaderrichtlijn Water. Daarbinnen is weinig aandacht voor bijzondere soorten of bijzondere natuur die in het gebied voorkomen. Met het actieplan biodiversiteit willen we ruimte geven voor het stimuleren van kennisontwikkeling teneinde de bescherming en beheer van bijzondere natuur en bijzondere soorten te verbeteren.

Het beschermen van en bijdragen aan een rijke biodiversiteit doet het waterschap op meerdere manieren. Als verantwoordelijke (doelstellingen Kaderrichtlijn Water), als samenwerkingspartner of als leverancier van kennis en kunde. Buiten de KRW-doelstellingen zelf heeft het waterschap geen verplichting om natuurdoelen te halen, maar wel een belangrijke rol waar het gaat om natuur die in bijna alle gevallen afhankelijk is van het watersysteem dat door het waterschap beheerd wordt. Het rapport 'Een verkenning naar de Watervraag van de Noord-Brabantse Natuur' dat de Brabantse Milieufederatie in 2021 heeft laten opstellen, laat helder zien op welke manier natuur direct beïnvloed wordt door het waterbeheer enerzijds en onttrekkingen anderzijds. Het laat ook zien dat de natuur een van de stakeholders is die een waterbehoefte heeft. Het is ook niet voor niets dat het waterschap bestuurlijke afspraken heeft gemaakt om samen te werken met de regionale natuurbeheerders om de Brabantse natuur in stand te houden en te versterken.

Wat we al doen

- *De Kaderrichtlijn Water verplicht de Europese lidstaten om vóór 2027 alle maatregelen te treffen die nodig zijn voor een ecologisch goed functionerend watersysteem. Daarvoor moet de inrichting van het watersysteem op orde zijn, moet de waterkwaliteit goed zijn en moeten we bij het beheer en onderhoud rekening houden met de ecologische doelstellingen. Voor ecologisch gezonder en schoner water spant het waterschap zich al jaren in. De waterkwaliteit is de afgelopen dertig jaar ook flink vooruitgegaan, maar we zijn er nog niet. Bovendien doen zich nieuwe bedreigingen voor waar we rekening mee moeten gaan houden.*

D.1. Het beheer en onderhoud van onze gebieden

Kansen

Het waterschap voert maai- en baggeronderhoud uit in haar watergangen, in de door ons aangelegde ecologische verbindingzones en op de eigen terreinen, bijvoorbeeld de dijken en zuiveringsterreinen. Dit willen we zo biodivers mogelijk doen. Om daar te komen, is het nodig dat er kaders uitgewerkt worden waar we ons aan houden, dat we kennis opdoen hoe we dat kunnen optimaliseren en dat er met enige regelmaat gemonitord wordt hoe succesvol we daarin zijn. Dit alles raakt natuurlijk direct andere beleidsdocumenten zoals de Keur, Wijzer onderhoud, de KRW doelstellingen, 'Weer een uitdaging', etc.

D.2. Monitoring van Ecologische Verbindingszones

Kansen

Het waterschap legt in opdracht van de provincie Ecologische Verbindingszones (EVZ's) aan. Deze liggen veelal in en naast onze hoofdwaterlopen. De EVZ's worden opgeleverd conform de eisen die doelsoorten stellen. Het is de taak van het waterschap om ze ook in stand te houden. Met dit biodiversiteits-actieplan willen we als extra activiteit actief monitoren of de kwaliteit van de EVZ's op peil blijft en wat ze opleveren aan flora en fauna. Deze informatie rapporteren we aan de provincie en gebruiken we om onze omgeving te informeren. Daarnaast kan er bijgestuurd worden als de kwaliteit van de EVZ's onvoldoende blijkt.

D.3. Monitoren en beschermen van bijzondere natuurwaarden

Kansen

Aandacht voor gebieden met bijzondere biodiversiteit:

- In een aantal KRW waterlopen en in ons overig water zijn bijzondere soorten aanwezig. Voor veel van deze soorten is het de bedoeling dat ze meer algemeen voorkomen en zich verder in de regio verspreiden. Binnen het biodiversiteitsbeleid en het daaraan hangend actieplan monitoren we hoe het er mee staat en sturen we op het op orde krijgen van de omgevingskwaliteit om het voortbestaan van deze soorten zeker te stellen en verspreiding te stimuleren. Uit onderzoek blijkt dat de inrichting van het beheersgebied zelfstandige verspreiding van sommige soorten in de weg staat, waardoor ze in gevallen een handje geholpen moeten worden (herintroductie). Een voorbeeld van de noodzaak ervan is de Esperloop. Dat is een bijzonder beekje omdat het een van de twee plekken in heel Nederland is waar de bronlibel voorkomt. Er komen daar echter ook kernpopulaties van soorten voor die elders ook wenselijk zijn. Een andere belangrijke soort is de grote modderkruiper, een vissoort die in ons beheersgebied van oudsher op veel plekken in het district Hertogswetering voorkomt, maar landelijk de zwaarste beschermingsstatus heeft. We wijzen daarvoor gebieden aan waar we extra maatregelen treffen om de leefomstandigheden voor deze soort te optimaliseren.
- Het komt jaarlijks voor dat initiatiefnemers aan het waterschap vragen om wat extra te doen, zoals het aanleggen van een houtwal, ijsvogelwand of broedplaats voor oeverzwaluwen. Indien dat de natuurwaarden in het gebied versterkt, wil het waterschap dat kunnen ondersteunen, mits binnen acceptabele grenzen.

D.4. Citizen Science

Kansen

- Participatieve monitoring van projecten is nuttig om bewustzijn van biodiversiteit bij het grote publiek te vergroten. Ook de jongere generatie moet bereikt worden. We willen de kracht van participatie benutten door partijen die zelf initiatieven nemen te ondersteunen en zien dit als kans.
- Participatieve monitoring van projecten is ook nodig om bewustzijn van biodiversiteit in de haarvaten van ons systeem te verhogen. Een succesvol voorbeeld daarvan is het project '(S)ken je sloot' dat dient om samen met de agrarische gemeenschap bewuster om te gaan met het leven in de boerensloot. Een ander mooi voorbeeld is het initiatief van de Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij (BBM). Het doel is om daarmee de biodiversiteit te versterken, waterkwaliteit te verbeteren, een vitale bodem en een aantrekkelijk landschap te creëren. Via de BBM ontvangt de boer voor drie jaar een maximale vergoeding van € 5.000,- per jaar. Deze projecten zetten we voort.

- *We bouwen aan onze ambitie om initiatieven die lokale kennis en data op het gebied van biodiversiteit genereren actief te ondersteunen. We onderhouden bijvoorbeeld warme contacten met de lokale IVN's en soortorganisaties die een bron zijn van ontzettend veel lokale kennis, maar ook data waar het waterschap zich van bedient. Op dit moment is het al zo dat onze samenwerking met verschillende partijen ons inzichten en data opleveren die we anders op geen enkele manier verzamelen. Door dit te blijven stimuleren en uit te bouwen, werken we aan onze ambitie om een samenwerkingspartner te willen zijn voor partijen die zich inzetten om biodiversiteit te beschermen en te herstellen.*

D.5. Monitoring door beheerders via app IPC Groen

Kansen

Er is een 'meetlat Biodiversiteit in de Praktijk' ontwikkeld door IPC Groen. Deze meetlat is nu ook als app te gebruiken met een ondersteunende website. Dit is een methode waar op basis van objectieve gegevens rondom de soortenrijkdom de biodiversiteit in elk willekeurig gebied is te objectiveren. We kunnen onderzoeken of het haalbaar is deze Meetlat biodiversiteit binnen Aa en Maas te implementeren.

Kansen met de app

- *Objectieve gegevens verkrijgen over de biodiversiteit in ons werkgebied.*
- *Inzicht verkrijgen in de invloed van beheer en inrichting op de soortenrijkdom en zo nodig bijsturen op beheer en inrichting t.b.v. de soortenrijkdom.*
- *Objectieve informatie geven aan de gebruiker, inwoners en belanghebbenden.*
- *Formuleren van gerichte beleidsdoelen t.b.v. herstel en ontwikkeling van biodiversiteit.*
- *Biodiversiteit in ons werkgebied monitoren over een langere periode.*
- *Biodiversiteit binnen de omgevingswet een prominente rol geven door eisen te stellen aan de basiskwaliteit van de fysieke leefomgeving.*

D.6. Monitoring effect recreatief medegebruik op ecologische doelen

Wat we al doen

Het waterschap stopt veel energie in het behalen van onze ecologische doelen. Aa en Maas wil de burgers ook graag de gelegenheid geven om deze wateren recreatief mede te gebruiken. Maar dit gebruik wordt beperkt of niet toegestaan daar waar dit negatieve invloed heeft op de ecologische doelen en/of de instandhouding van de ecologie.

Kansen

Het implementeren van een methode waarbij Aa en Maas bij het herstel, de ontwikkeling of behoud van een recreatieve watergang, het gewenste recreatieve medegebruik kan toetsen. Dit dient ertoe te leiden dat een bepaalde recreatiecategorie al dan niet inpasbaar wordt geacht. Indien sprake is van inpasbaarheid, dient te worden bepaald in hoeverre ongewenste effecten kunnen worden geminimaliseerd middels te nemen maatregelen zoals zonering, inrichting, geleiding en voorlichting of elders worden gecompenseerd.

D.7. Onderzoek doen naar langjarige trends ecologie

Wat we al doen

Het waterschap beschikt over een uitgebreid meetnet waarmee al tientallen jaren de toestand en trend in het beheersgebied wordt bijgehouden. Dat geeft een genuanceerd beeld van de situatie voor watergebonden insecten in de watergangen waar het waterschap verantwoordelijk is voor beheer, inrichting en de ecologische toestand.

Daarnaast worden er projectmatig gegevens verzameld die in onze eigen systemen en die van de Nationale Databank Flora en Fauna worden opgeslagen. Hierover worden ook met regelmaat onderzoeken gedaan. Onderzoek naar de ontwikkeling in macrofauna en aquatische insecten is beschreven in een artikel in de STOWA nr. 79.

Kansen

We gaan verder met het implementeren van de resultaten van wetenschappelijk onderzoek .

D.8. Effectmeting campagnes/onderzoek klimaatbewustzijn inwoners

Wat we al doen

Aa en Maas werkt binnen het samenwerkingsverband Regio Brabant Noordoost samen met gemeenten en diverse partijen. Binnen het traject Vitale leefomgeving draagt Aa en Maas, onder de noemer Klimaatadaptatie, bij aan het project Klimaatbewustzijn. Hierbinnen zetten we in op bewustwording van hun inwoners van de gevolgen van klimaatverandering en handvatten hoe hiermee om te gaan.

Gebruik maken van elkaars ervaringen met klimaatcampagnes en fysieke middelen (maquettes, folders, mobiele tentoonstellingen). Aanspreken van verschillende doelgroepen, in het bijzonder inwoners. Tot eind 2020 worden bovenstaande doelstellingen langs drie pijlers gerealiseerd.

Pijler 1: Online ervaringenwarenhuis | Klimaatwarenhuis | Faciliteren

Pijler 2: Bewonerscommunicatie | Acties op de plank

Pijler 3: Maatwerk | Organiseren.

Resultaat: De samenwerkende gemeenten maken gebruik van elkaars ervaringen en fysieke middelen om inwoners bij klimaatadaptatie te betrekken met blik op kostenbesparingen en om dezelfde boodschap uit te dragen. We willen de burgers (en onszelf) in beweging krijgen en worden naar buiten toe zichtbaar met de duidelijke boodschap: Ook u kunt zich voorbereiden op extreme weersomstandigheden.

Kansen

Voor klimaatbewustzijn van inwoners, blijven aansluiten bij acties van regio Brabant Noordoost.

7. Geraadpleegde bronnen

Agrarisch waterbeheer: [Mededeling | Deltaplan Agrarisch Waterbeheer](#)

Agroproeftuin de Peel: [AgroProeftuin de Peel](#)

BedrijfsBodemWaterPlan: [BedrijfsBodemWaterPlan: maatwerk voor duurzaam bodem- en waterbeheer - Gerard H. Ros, Sven Verweij, Nick Quist, Nick van Eekeren - Google Boeken](#)

Bee deal: [CLM - Home](#)

Bestuursakkoord Aa en Maas: [file:///C:/Users/santma01/Downloads/bestuursakkoord-2019_2023.pdf](#)

Biodiversiteitsverdrag van Rio de Janeiro: [http://www.biodiversiteit.nl/nederlandse-overheid-biodiversiteit/biodiversiteitsverdrag-cbd](#)

Brabant bewust: slim omgaan met bodem en mineralen: [https://brabantbewust.nl/](#)

Brabantse Biodiversiteits Monitor (BBM): [Collectieven gaan Brabantse Biodiversiteitsmonitor Melkveehouderij uitvoeren – Agrarisch natuur- en landschapsbeheer in Brabant \(anbbrabant.nl\)](#)

Campagne waterbazen: [Campagne 'waterbazen' van de waterschappen van start | Unie van Waterschappen \(uvw.nl\)](#)

Deltaplan biodiversiteitsherstel: [Samen voor biodiversiteit | Deltaplan Biodiversiteitsherstel](#)

Ecosysteemdiensten: [Ecosysteemdiensten - WUR](#)

Een verkenning naar de Watervraag: [Een verkenning naar de Watervraag van de Noord-Brabantse Natuur \(eind-concept 13 juli\) \(brabantsemilieufederatie.nl\)](#)

Europese Kaderrichtlijn Water: [Europese Kaderrichtlijn Water | Compendium voor de Leefomgeving \(clo.nl\)](#)

Gedragscodes Flora en faunawet: [Gedragcodes natuurbescherming | RVO.nl | Rijksdienst](#)

Grondig boeren met mais: [https://www.grondigboerenmetmais.nl/](#)

Inter Bestuurlijk Programma Vitaal Platteland (IBP VP): [IBP vitaal platteland | PBL Planbureau voor de Leefomgeving](#)

Intergouvernementeel Panel voor Biodiversiteit van de Verenigde Naties (IPBES) 2019: [Persbericht: De gevaarlijke achteruitgang van de natuur 'ongekend'; Soortenuitstervingspercentages 'versnellen' | IPBES secretariaat](#)

Keur Overheid: [Keur Waterschap Aa en Maas 2015 \(overheid.nl\)](#)

Keur Waterschap Aa en Maas: [Keur - Waterschap Aa en Maas](#)

Klimaatadaptatie in de praktijk: Klimap: [Home - Klimap](#)

Klimaatverdrag van Parijs 2015: [https://www.omgevingsweb.nl/nieuws/klimaatverdrag-van-parijs-2015](#)

Meetlat biodiversiteit in de praktijk, IPC Groen: [Meetlat Biodiversiteit in de Praktijk® \(= Biodiversiteits app\) | IPC Groen](#)

Nationale Databank Flora en Fauna: [Home - Nationale Databank Flora en Fauna \(ndff.nl\)](#)

Natura 2000: <https://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/natuur-en-biodiversiteit/natura-2000>

Nota Peilbeheer in vrij afwaterende gebieden waterschap Aa en Maas;
Partiele herziening, 10 april 2020

Omgevingswet: [Omgevingswet | Unie van Waterschappen \(uvw.nl\)](#)

Plan boom: [Plan boom - Welkom op de hoofdpagina van Plan Boom](#)

POP 3 Europees Plattelands Ontwikkelings Programma: [POP3 Brabant: Europese subsidie voor platteland - Provincie Noord-Brabant](#)

Positionpaper biodiversiteit UvW: [Positionpaper-Biodiversiteit.pdf \(uvw.nl\)](#)

Programma Aa en Maas 'Weer een uitdaging': [9926d6387db02f10a146bd6433b0.pdf \(openarchivaris.nl\)](#)

Sensorgestuurd boeren: [Sensorgestuurd boeren - Waterschap Aa en Maas](#)

(s)Ken je sloot: [\(s\)Ken je sloot 2017 - 2020 \(arctis.com\)](#)

Stichting biodiversiteitsherstel: www.samenvoerbiodiversiteit.nl.

Stila: Stimuleringsregeling Landschap: [Subsidie Stimuleringsregeling Landschap - Waterschap Aa en Maas](#)

Stowa 79: [STOWA ter Info | STOWA](#)

Subsidie Klimaatbestendige maatregelen Aa en Maas: [Subsidie klimaatbestendige maatregelen - Waterschap Aa en Maas](#)

Sustainable Development Goals 2015: [Sustainable Development Goals: Werelddoelen voor duurzame ontwikkeling | Ontwikkelingssamenwerking | Rijksoverheid.nl](#)

VELT: Vereniging voor ecologisch leven en tuinieren [Over Velt | Velt](#)

Waterbeheerplan Aa en Maas 2022-2027: <https://www.aaenmaas.nl/overons/waterbeheerplan-2022-2027/>

Waterwet: [Water in de Omgevingswet - Informatiepunt Leefomgeving \(iplo.nl\)](#)

Wet natuurbescherming: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0037552/2021-07-01>